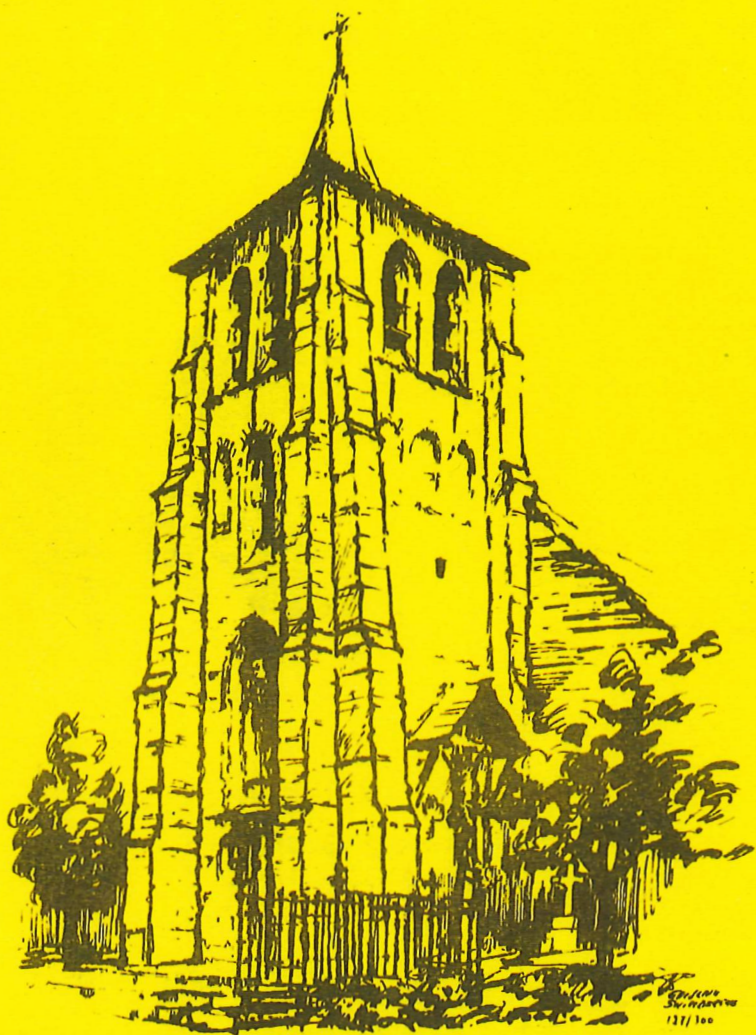

ZILLEGHEM

Verantw. Uitgever: B. Denys, Klapprozenlaan 13, 8200 Loppem-Zedelgem

MAART 1995 - 16de JAARGANG Nr 1
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

I N H O U D

Denys Bertrand	<i>De schoolstrijd te Veldegem</i>	pag. 3
Arnou Patrick	<i>Een nieuw gemeentehuis in het oude kostershuis</i>	34
Deceuninck Victor C.F.X.	<i>Bibliografie Jules Pollet (aanvulling)</i>	42

MAART 1995 - 16de JAARGANG Nr 1

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Géry Cappon
Victor Deceuninck
Filip Demeyer
Michel Demeyer

Klaprozenlaan 13 Loppem
B.J. Lievensstraat 12 Zedelgem
Patrijzenhoek 9 Zedelgem
Groenestraat 29 Zedelgem
Aartrijksstraat 18 Aartrijke
Aartrijksstraat 18 Aartrijke

Lidmaatschap: 250 F

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Studies verschenen in "Zilleghem" of uittreksels daarvan, mogen niet gebruikt noch aangehaald worden zonder te verwijzen naar dit tijdschrift en de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikels.

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8200

DE SCHOOLSTRIJD TE VELDEGEM (1879-1891)
of
de verbeterde strijd tussen
proost Vercruyse en Frederic Modde

Bertrand Denys

Net als de meeste Vlaamse gemeenten, ontsnapte ook Zedelgem niet aan de negentiende-eeuwse schoolstrijd. Ook Veldegem, dat zowel parochiaal als bestuurlijk onder de voogdij van Zedelgem zat, maakte dit schooldrama mee.

Meer wellicht dan in andere dorpen of gemeenten voltrok deze strijd zich hier met een niet te beschrijven verbetering. Twaalf jaar lang, van 1879 tot 1891, bestreden de hoofdrolspelers, proost Vercruyse, onderwijzer-koster Gustave Delafortry en zijn schoon broer kapelmeester Frederic Modde mekaar, soms met open vizier, vaak met een kortzichtigheid en een geniepigheid die vandaag onvoorstelbaar lijken. In talrijke Veldegemse gezinnen werd gestreden en geleden "voor de ziel van het kind".⁽¹⁾

Met de overplaatsing van Gustave Delafortry naar de Zedelgemse gemeenteschool, ter vervanging van de ontslagen Gustaaf Deketelaere en de benoeming van Jules Janssens te Veldegem, werden de messen opgeborgen. In Zedelgem echter zouden ze nog tientallen jaren scherp gehouden worden.

Volgens een Veldegems parochiaal verslag over de schoolstrijd⁽²⁾ kostte dit twaalfjarige dispuut aan de katholieke dorps-gemeenschap 8.000 fr, een bom geld in die tijd. De wortels van

deze schooloorlog dienen gesitueerd in de Belgische schoolpolitiek die gevoerd werd tussen 1842 en 1879, twee memorabele jaartallen in de onderwijsgeschiedenis van ons land. Plaatselijke toestanden wakkerden soms de strijd nog aan, zoals in Veldegem, waar de nieuwe schoolwet van 20 september 1884, van het katholieke kabinet Malou, helemaal niet voor een oplossing zorgde zoals in de meeste andere gemeenten.

Het onderwijs in België tussen 1842 en 1879.

De organieke wet op het lager onderwijs (1842).

Sinds 29 september 1842 werd het lager onderwijs geregeld door de unionistische organieke "Wet op het Lager Onderwijs". De Liberalen eisten en verkregen dat elke gemeente minstens één lagere school moest hebben, al of niet een gemeentelijke. Door deze wet mocht de godsdienst van de meerderheid (met name de katholieke) het hele lager onderwijs doordrenken, dus ook het gemeentelijk.

Benoeming van de onderwijskrachten bleef het voorrecht van de gemeenteraden. Alleen toezicht op het godsdienstonderricht door de geestelijkheid werd toegestaan. Klerikale controle over alle leerboeken zat er echter niet in. Belangrijk voor de Kerk was de mogelijkheid tot aannemen van een vrije katholieke school door de gemeente, waardoor de materiële zorgen praktisch helemaal aan de gemeente opgelegd werden.⁽³⁾

De schoolwet van 1842 en de Belgische politiek.

Deze breed interpreteerbare wet werd gedurende 37 jaar geregeld naar de hand van de wisselende regerende partijen gezet⁽⁴⁾.

In feite waren de meeste gemeentelijke lagere scholen katholieke.

Trouwens ook het liberalisme was nog in grote mate kerkelijk getint.

Toch zat het feit dat de clerus op alle mogelijke momenten (ook buiten de godsdienstlessen) controle mocht uitoefenen in de scholen die aan de wet onderworpen waren, de Liberalen hoog.⁽⁵⁾

Het liberale kabinet-Rogier (1847-1852) poogde de rol van de geestelijkheid in het openbaar onderwijs te beknotten en de aangenomen scholen en niet-gediplomeerde onderwijzers te beperken. Op de katholieke Mechelse congressen (1863-1864-1867) werd daartegen gereageerd. De Staat mocht "slechts tussenbeide komen als het privé-initiatief te kort schoot".⁽⁶⁾

Verontrustend voor de Katholieken werd ook het toenemende aantal gemeentelijke lagere scholen: tussen 1840 en 1878 steeg dit van 2103 tot 4376. Het vrij of aangenomen onderwijs echter daalde van 3080 naar 1353 en in leerlingen uitgedrukt van 52,31 % naar 23,31 %⁽⁷⁾

Van 1830 tot 1878 bestuurden de Katholieken ons land en konden de Liberalen zich verenigen rond één hoofddoelstelling: het afschaffen van de wet van 1842. Door het lot van het cijnskiesstelsel en de verkiezingen met volstreekte meerderheden (zo gingen soms veel stemmen verloren), veroverden de Liberalen op 11 juni 1878 een overwicht in de beide Kamers, al hadden de behoudsgezinde kandidaten 44.325 stemmen behaald en de Liberalen slechts 42.003. Frère-Orban mocht een regering vormen waarin voor het eerst werd voorzien in een zelfstandig kabinet voor Openbaar Onderwijs (afgescheiden van Binnenlandse Zaken). Het werd toegevoegd aan de beruchte Pierre Van Humbeeck.

Deze nieuwe onderwijsminister was grootmeester van de loge "Les Vrais Amis de l'Union et du Progrès Réunis" (1863-1869) en

van het "Groot Oosten van België" (1869-1871) geweest. Dat beloofde! Voor veel katholieken was Van Humbeeck dé antikrist.

De nieuwe liberale wet op het lager onderwijs (10 juli 1879).

Begin 1879 werd Van Humbeecks wetsontwerp ter herziening van de onderwijswet van 1842, ingediend en in de Kamer met 67 stemmen tegen 60 aangenomen. In de Senaat was de stem van de doodzieke Brugse liberale ex-burgemeester Boyaval van doorslaggevend belang: 33 stemmen tegen 31.⁽⁸⁾

Een twintigtal liberale klachten over het onderwijs volgens de wet van 1842 moesten de nieuwe wet verantwoorden. We vermelden alleen de voornaamste: te veel ongediplomeerde onderwijzers uit buitenlandse communiteiten werden benoemd; sommige gemeentescholen waren echte kloosters geworden; gemeentescholen bezetten soms gebouwen van kerkelijke herkomst (zoals de eerste gemeenteschool van Zedelgem die op grond van de kerkfabriek was gebouwd); niet-gediplomeerde, onbekwame onderwijzers werden benoemd; aangenomen scholen zaten vaak in gemeentelijke lokalen; de kantonnale inspectie functioneerde slecht en de geestelijkheid weigerde mee te werken aan scholen die onder de wet van 1842 vielen. Vooral het opgelegde toezicht van onderwijzers op leerlingen in de kerken en het uitdelen in de klassen van kritisch drukwerk tegen de regering, waren doornen in het oog van de Liberalen.

Via herderlijke brieven⁽⁹⁾, kranten, brochures en protestmeetings⁽¹⁰⁾ maakte de bevolking kennis met de nieuwe schoolwet.

Op die meetings werd gepleit voor het behoud van de wet van 1842 en werd de "Katholieke Schoolpenning" opgericht ter ondersteuning van het katholiek onderwijs. Tegen de nieuwe wet wer-

den daarenboven in België 317.000 handtekeningen verzameld.

Inhoud van de nieuwe wet en de katholieke bezwaren.

De eerste kritiek op de nieuwe wet was de uitholling van de gemeentelijke autonomie over het lager onderwijs, ten voordele van de Staat die meer voogdij verwierf. In elke gemeente diende er nu minstens één officiële lagere school te zijn en vrije scholen mochten niet meer aangenomen worden door de gemeente. Daarenboven dienden de onderwijzers een diploma van een officiële normaalschool te bezitten. Godsdienst werd uit het programma geschrapt en de priesters mochten alleen op vraag van de ouders godsdienstles geven, maar dan buiten de gewone lessen.

Toen dit alles bij de katholieke verantwoordelijken en de kerkelijke overheid doorgedrongen was, barstte de schoolstrijd in alle heftigheid los.

Reacties van de katholieke Kerk.

In hun gezamenlijke herderlijke brief van 12 juni 1879, verklaarden de Belgische bisschoppen *"dat het neutraal of onzijdig onderwijs gevaarlijk en schadelijk is van zijne natuur, dat het is ingegeven door den geest van vijandigheid tegen de Kerk en door het verlangen op het goddelijk licht des geloofs in de ziel der volkeren uit te dooven."*

Uiteraard werd ook opgeroepen tot financiële steun aan de actie tegen de nieuwe wet, want *"er zijn maar weinig geloovigen die niet eene aalmoes van eenige centiemen, iedere week, maand of jaar kunnen geven."* Door *"zelf het ambt van onderwijzer of onderwijzeres te aanvaarden"* kon men ook zijn bijdrage leveren, want *"God wil het!"*

In alle katholieke kerken werd 's zondags gebeden tot *"Onze Vader, Wees gegroet. Van de scholen zonder God en de meesters zonder Geloof, verlos ons, Heer."*

Alle katholieke gelovigen werden verboden rechtstreeks of onrechtstreeks mee te helpen aan de uitvoering van de nieuwe school wet; op straf van weigering van de sacramenten. Ouders kregen verbod hun kinderen naar de *"geuzenscholen"* te sturen (uitzonderlijk mocht het anders, met toestemming van de bisschop) en de onderwijzers mochten er geen les meer geven. Geestelijken kregen geen toestemming meer om godsdienst te onderwijzen in de officiële scholen. Ze werden daarentegen verzocht zelf katholieke scholen op te richten in alle parochies.

Als represaille verbrak de liberale Belgische regering de diplomatieke betrekkingen met het Vaticaan, dat de Belgische bisschoppen nochtans aangezet had tot voorzichtigheid.

Enkele cijfers

GEMEENTESCHOLEN IN BELGIE				
	jongens	meisjes	gemengd	totaal
dec. 1878	1632	1180	1564	4376
dec. 1881	1497	1420	1779	4696
juni 1884	1540	1504	1759	4803

AANGENOMEN SCHOLEN IN BELGIE				
	jongens	meisjes	gemengd	totaal
dec. 1878	13	366	65	444
dec. 1881	2	6	4	12
juni 1884	-	3	4	7

BEWAARSCHOLEN IN BELGIE				
	officiële	aangenomen	vrije	totaal
dec. 1878	394	334	401	1129
dec. 1881	684	24	*	
juni 1884	850	16	*	
* Sinds 1879 niet meer vermeld in de "-jaarlijkse verslagen.				

Bron: "De schoolverwoesting in België (1884-1908), Gent, 1908, Boekh. Ad. Hoste.

LEERLINGEN IN BRUGSE KATHOLIEKE EN OFFICIËLE BEWAARSCHOLEN EN LAGER ONDERWIJS IN 1880

	KATHOLIEK		OFFICIEEL	
	Bewaarscholen	Lager onderw.	Bewaarscholen	Lager onderw.
jongens	1511	6702	108	2065
meisjes	1798	8896	189	1534
Totaal:	3309	15.598	297	3599
%	91,76	81,26	8,24	18,74

Bron: St.-Gregoriusbode, 2de jg., nr 5

Het onderwijs in Veldegem sinds 1865.

Het gemeentelijk onderwijs.

Terwijl men in het Veld volop bezig was met de bouw van kerk en pastorie (1863-1865), spoorde de arrondissementscommissaris Vandenbulcke de gemeente Zedelgem aan "*uwen gemeente raed*

binnen de veertien dagen bij een te roepen en aen dit Kollegie voorestellen, te willen beslissen dat er in het Veld zoo haest mogelijk een schoollokael met onderwijzerswoning gebouwd worde"⁽¹¹⁾. De afgeschafte octrooirechten leverden Zedelgem voor het laatst 7.845,35 fr op (periode 1860-1863) en er werd aanbevolen deze som aan de bouw van een gemeenteschool te Veldegem te besteden.

Ook kantonnaal inspecteur C.L. Tanghe had al op de noodzaak van een plaatselijke lagere school gewezen⁽¹²⁾. Op dat moment moesten kinderen uit het Veld naar de Mariaschool (Torhout), naar Aartrijke, Ruddervoorde of Zedelgem. Ook de twee landse schooltjes van Cath. Beselaere en Cath. Vandecasteele verstrekten enig onderwijs, maar dan vooral in het kantklossen. In snel tempo legde de Zedelgemse burgemeester J. Lievens het verzoek van de arrondissementscommissaris aan de gemeenteraad voor op 15 april 1864. Die besliste de procedure in gang te zetten zodra er grond voor school en onderwijswoning gevonden zou zijn. Pas één jaar later (21-04-1865) aanvaardde de raad al 30 aren grond (in sectie G nr. 600), geschonken door mevr. wed. Florentina Muscar-Jacobus De Mersseman (Brugge) en de heer Adolf Muscar (eigenaar te Antwerpen)⁽¹³⁾.

Vòòr de start van de bouw van de school, was in het Veld al sinds de herfst van 1865 een gemeentelijke onderwijzer die ook koster was, aan de slag: Gustave Delafortry⁽¹⁴⁾. De lessen werden waarschijnlijk gegeven in het huis G 7, door Frederic Modde gebouwd in opdracht van de Muscars.

Op 16 november 1865 meldde Delafortry aan gemeentesecretaris Michot dat *"de school alreeds in gang is, sedert woensdag 15den november"*⁽¹⁵⁾. Op 22 november 1865 had hij al 30 leerlingen in de dag- en 25 in de avondschool⁽¹⁶⁾.

Provinciaal architect Pieter Buyck begon met de ontwerpen van de

nieuw te bouwen school vanaf 1865, maar zijn werk liep ernstige vertraging op. De overheden, zowel gemeentelijke, provinciale als nationale bleven wijzigingen aan de plannen voorstellen. Op 4 mei 1867 vroeg de arrondissementscommissaris aan de gemeente Zedelgem de plannen van de school en het aangepaste bestek terug te sturen.

In juni 1867 werd de openbare aanbesteding gehouden. De bouw werd geraamd op 21.097,48 fr. Op 20 september 1867 kende de regering een bouwtoelage van 9.230 fr toe en de provincie West-Vlaanderen 6.153 fr⁽¹⁷⁾. Aannemer De Meulenaere uit Brugge werd het werk toegewezen voor 20.975 fr.

Na de zomervakantie van 1869 kon de school in gebruik genomen worden, maar door allerlei extra-werk en wijzigingen bleef het "*dossier gemeenteschool en onderwijzerswoning*" nog aanslepen tot het najaar van 1870.

Het katholiek lager onderwijs te Veldegem.

Ondertussen had proost Pattyn in 1867 een school en klooster laten bouwen op een perceel grond uit sectie G nr. 600, eveneens geschonken door de familie De Mersseman-Muscar. Een deel van het geld voor de gebouwen (8.963,51 fr) werd ingezameld bij de proosdijbewoners. In juli 1869 werd de meisjesschool door het

Het schoolhuis in de dertiger jaren.
Achter deze witte woning stonden de oorspronkelijke gebouwen
van de gemeenteschool (2 klassen).

gemeentebestuur aangenomen, conform de wet van 1842. Voor de bewaar-, basis- en kantwerkschool werden eerst de zusters van Torhout aangezocht, maar toen zij dat na korte tijd opgaven, verzocht proost Pattyn de zusters van O.-L.-Vrouw-Onbevlekt uit Heist zich te Veldegem te komen vestigen en onderwijs te verstrekken.

Volledigheidshalve dient hierbij ook vermeld dat in oktober 1865 al een zondagsschool was gesticht door proost Pattyn.

In het jaar van de zogenaamde "*ongelukswet*" (1879) waren er dus twee lagere scholen in Veldegem: een gemeentelijke lagere jongensschool met 50 leerlingen en 1 onderwijzer (Delafortry) en een lagere meisjesschool met 100 leerlingen bij de zusters⁽¹⁸⁾.

Van Veld tot Veldegem. Pioniers.

In 1868 werd een nieuwe proost aangesteld in 't Veld, in opvolging van Joseph Pattyn: E. H. Franciscus Vercruysse, tot dan werkzaam als onderpastoor in Aalbeke. Hij was een vastberaden, conservatieve priester, rechtlijnig maar stug en koppig, begiftigd met een onwankelbaar geloof. In 1879 had hij dus al een zekere ervaring opgedaan in het Veld. De pioniers hadden er ruimte en projecten zat. De bevolking sloeg aan het ontginnen en bouwen en nam snel toe.

Die expansie was bij de bouw van de kerk (1865) al voorspelbaar. Toen de familie De Mersseman-Muscar gronden schonk voor de bouw van de kerk en de scholen, waren ze niet vrij van speculatieve bedoelingen. Frederic Modde, zoon van Maria-Theresia Modde (in dienst bij Philippus van Iseghem, bezitter van 98 ha grond in het Veld en wonende in Gent), was door de baas van zijn moeder (en zijn vader?), Philippus van Iseghem, geïnstalleerd op een grote

E.H. Franciscus Vercruysse
proost van Maria-Veldegem

hoeve aan de huidige Ruddervoordsestraat (hoeve vandaag be-
woond door de familie Devooght)⁽¹⁹⁾.

In opdracht van de Muscars bouwde hij een rij huizen (hoek K.
Albertstraat-Kon. Astridstraat en Rembertstraat). Zijn schoonbroer
en -zus Charles en Juliana Hatse runden een café op de hoek van
de Kon. Astridstraat en de Rembertstraat (nr. G 8). Het was
waarschijnlijk naast deze herberg of een huis in de directe omge-
ving dat G. Delafortry een voorlopig onderkomen vond voor
zichzelf en zijn school. Op 27 november 1867 werden de machtige
boer Frederic Modde en onderwijzer Delafortry schoonbroers van
elkaar. Hun werk en hun belangen situeerden zich een beetje op
dezelfde plaatsen: Frederic Modde werd aangesteld als eerste
kapelmeester van de proosdij, terwijl Gustave Delafortry koster
was. Proosten Pattyn (1865-1868) en Vercruysse (1868-1898)
moesten ook net als Fr. Modde blijvend respect betonen voor de
milde schenkers van grond voor kerk en school, de Muscars en
Barattes.

De Zedelgemse politiek en het onderwijs.

De politieke toestand in Zedelgem werd er naar het einde van de
zeventiger jaren niet beter op. Na een lange bestuursperiode van
burgemeester Joseph Lievens (1855-1878), veroverden baron
Camille de Vrière (kasteel Baesveld)⁽²⁰⁾ en zijn liberale vrienden,
onder wie Frédéric Modde die in 1882 schepen zou worden, de
meerderheid in de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1878.

Eén van de grote betrachtingen van burgemeester de Vrière was
de uitbouw en versterking van het gemeentelijk onderwijs door de
nauwgezette toepassing van de nieuwe liberale schoolwet van juli
1879.

Frédéric Modde

Clémence Hatse

De strijd breekt los "voor de ziel van het kind".

Bij de invoering van de nieuwe schoolwet in het najaar van 1879 en door de banbliksems van de parochiale overheid aan het adres van de onderwijzers van de gemeentelijke scholen (o.a. weigeren van de sacramenten aan onderwijzers van die scholen) namen velen wat onder hen ontslag. Het grootste deel stapte over naar het vrij onderwijs⁽²¹⁾.

Onderwijzsmensen die de overstap niet deden, zaten soms in verschrikkelijke gewetensnood: moesten zij kiezen voor hun vaste betrekking in een leeglopende school, daarbij bespot en bedreigd door de parochiale overheid, of voor ontslag, een veel lagere wedde en bedreigd in hun pensioenrechten?

Noch in Loppem, noch in Zedelgem namen de gemeentelijke onderwijzers ontslag (in Loppem: Ferdinand Schutyser en Henri Claeys; in Zedelgem: Louis Prichoux en Gustaaf Deketelaere).

Ook onderwijzer Gustave Delafortry van Veldegem niet. Hij werd gesteund door zijn schoonbroer Frédéric Modde. Als enige en eerste onderwijzer aan de gemeenteschool droeg hij een grote verantwoordelijkheid. Hij bewoonde daarenboven kosteloos het schoolhuis. Daarom dienden hulponderwijzers doorgaans gemakkelijker hun ontslag in.

Proost Vercruyse ging direct in het verweer. De Veldbewoners werden aangespoord hun kinderen uit de gemeenteschool terug te trekken.

De eerste oktober 1879 bezorgde hij in de meisjesschool een onderkomen aan de leerlingen die het gemeentelijk onderwijs hadden verlaten. Een tekort aan klaslokalen in de vrije meisjesschool was het gevolg. Om te bouwen had hij geld nodig. Als in de meeste parochies stichtte ook hij in het Veld een "*Association des amis des écoles catholiques*". Vier meisjes wierven 101 leden die

10 ct. per maand wilden bijdragen. Het resultaat was een extra-leslokaal in de meisjesschool⁽²²⁾. Op de 2de oktober meldde de proost in een euforie aan bisschop Faict dat de gemeenteschool geen enkele leerling meer had en dat koster-onderwijzer Delafortry zich ter beschikking zou stellen van directeur Meerseman van de Torhoutse normaalschool.

Wegens plaatsgebrek werd de kleuterklas tijdelijk opgedoekt. In een postscriptum kon de proost zijn bisschop nog net meedelen dat Delafortry in de morgen van 3 oktober toch 5 kinderen in zijn school had "*par la pression de mon premier maître de chapelle Frédéric Modde qui se dévoue tout à fait à la mauvaise cause de notre bourgmestre*"⁽²³⁾.

Daarenboven bleef diezelfde Frédéric Modde de functie van schaalmeester in de proost zijn kerk uitoefenen. Frédéric Modde liet zijn schoonbroer blijkbaar niet vallen, want op 13 oktober 1879 moest proost Vercruysse met lede ogen toezien dat 8 jongens weer het gemeentelijk onderwijs hadden verkozen. De ouders van twee onder hen had hij "*bezworen hun kinderen zo gauw mogelijk uit de school terug te trekken en de bisschoppen naar de letter te willen gehoorzamen*"⁽²⁴⁾.

Aan de baas van Frédéric Modde, grondeigenaar Baratte de Templeuve (schoonzoon van Florentina Muscar), vroeg de proost dat de bewoners van het Veld niet langer onder druk gezet zouden worden om hun kinderen naar de gemeenteschool te sturen. In dezelfde brief smeekte hij de Heer "*qu'il daigne donner à Frédéric Modde et à Clémence, son épouse, la grâce d'humilité pour se soumettre aux ordonnances et défenses de nos seigneurs les évêques...*"⁽²⁵⁾.

In het beknopte verslag van de Veldegemse schoolstrijd in het bisschoppelijk archief⁽²⁶⁾ wordt vermeld dat "*rond oktober,*

Op deze foto van vóór W.O. I kijken we links op de klassen van de meisjesschool geflankeerd door de pastorie, waarboven het torentje van de kerk priemt.

(uit BONDUEL, Luc. *Het Zedelgem, Veldegem, Loppem en Aartrijke van toen*. Brugge, 1983, p. 83)

verschillige ouders hun kinders voor eenige dagen naar de gemeenteschool zonden, maar zoo haast hun pacht betaald was, zij die kinders weder naar de vrije school zonden. Verschillige arme werklieden onderstonden kloekmoedig pijnlijke vervolgingen en wegens dien toezienner, liever dan hunne kinders naar de geuzenschool te zenden, geen een parochiaan was bekwaam om hen te helpen."

De bom ontplofte wel en goed toen Frédéric Modde, zijn vrouw en nog enkele aanhangers van de gemeenteschool op Allerheiligen 1879 de communie geweigerd werden door proost Vercruysse, die hiermee toepaste wat de bisschoppen in hun verordeningen aan de parochiale geestelijkheid "*Instructiones practicae pro confessoriis in re scholarii*" (01-09-1879) hadden opgelegd.

Triomfantelijk afficheerde de burgemeester begin december 1879 het volgende bericht:

"Aan de inwoners van Zedelghem.

Ik heb de eer UE. hun onder eenen brief mede te deelen van zijne Hoogwaardigheid den Bisschop van Brugge, de welk UE. zal overtuigen dat de leerlingen die de gemeenteschool bijwonen moeten aanvaard worden om hunne eerste communie te doen.

Mijnheer, toegevende aan de begeerte de welke gij mij hebt uitgedrukt heb ik de eer U te laten weten dat de hoedanigheid van leerling eener gemeentelijke officiële school geene reden is van weigering van eerste communie; de kinders der officiële school zullen en moeten aanvaard worden als voordezen, en ik bemachtige U dit luidop te

zeggen en te bevestigen zulks noodig zijnde.

J.J. Bisschop van Brugge.

Dezen 26 November 1879.

Zedelghem den 14 December 1879.

De burgemeester Baron C. de Vrière."⁽³⁰⁾

Het is merkwaardig hoe rond deze tijd een drukke correspondentie ontstaat tussen proost Vercruysse en pastoor Werbrouck uit Zedelgem enerzijds en tussen proost en bisdom anderzijds. Maar ook de Moddes lieten zich niet onbetuigd. Einde maart 1880 benaderde mevr. Modde-Hatse de pastoor van Zedelgem om aan haar paasplicht te kunnen voldoen. De vrouw werd afgewezen en proost Vercruysse werd hiervan op de hoogte gebracht.

Ook het bisdom werd door de Moddes aangeschreven met het verzoek ontvangen te worden. Op 4 april 1880 lichtte bisschop Faict de pastoor van Zedelgem kort en laconiek in dat zijn parochianen Modde en zijn echtgenote noch door hem (= de bisschop) noch door zijn vicaris-generaal waren ontvangen.

De proost had een kleine veldslag gewonnen, maar de munitie werd droog gehouden.

Frédéric Modde bezette een prachtige hoeve te Veldegem, midden uitgestrekte landerijen en met keurvee in de stallen. Hij was een man van aanzien die voldoende belastingen betaalde om als cijnskiezer z'n stem in het politieke koor te kunnen laten horen. In 1878 werd hij verkozen tot liberaal gemeenteraadslid van Zedelgem en vier jaar later als schepen (1882-1884). Dat had de man niet nederiger en volgzamer gemaakt. Maar ook de proost bleef stoken.

Merkwaardig is de terughoudendheid van onderwijzer-koster

Gustave Delafortry. Als koster was hij uiteraard geschorst en vervangen door de Veldegemse zangers Jan Van Keirsbilck en Bertinus Van Dierendonck⁽³¹⁾ en op zondag door een leerling-koster van de Torhoutse kostersschool. Met enkele en soms geen leerlingen had Gustave Delafortry heel wat minder om handen. Maar moreel gezien werden het voor de gemeenteschoolonderwijzer harde jaren.

Zowel de val van de liberale regering in 1884, na rampzalige verkiezingen, als de nederlaag van de Liberalen bij de gemeenteraadsverkiezingen te Zedelgem in 1884, ondermijnden de fundamenten van de familie Modde. Frédéric Modde werd niet opnieuw verkozen. Maar vooral G. Delafortry kende nu zwakke momenten, zoals op 25 november 1884 toen hij de proost bezocht en die er zijn voldoening over uitsprak dat de onderwijzer zich tot zijn geestelijke overheid had gericht. Volgens de proost had Delafortry *"het ongeluk gehad omringd te zijn door Liberalen"*.⁽³²⁾

De proost adviseerde de onderwijzer wachtgeld aan te vragen en zijn goede voornemens aan Mgr. Vanhove kenbaar te maken. Over zijn jaarwedde van 900 fr. waarop zijn pensioen berekend zou worden, was de onderwijzer niet te spreken. Ontsteld verliet hij de pastorie, vooral nadat hij vernomen had, dat noch hij, noch zijn vrouw, noch de ouders van zijn leerlingen, nog steeds niet te biecht mochten gaan.

Of het onderhoud vruchten afgeworpen had, betwijfelde de geestelijke. *"Maar"*, schreef proost Vercruysse, *"daar ik zijn flauw karakter ken, ik vrees. Zijne gedachten schinnen mij niet zeer betrekking tot de zaligheid zijner ziel."*⁽³³⁾

Op 28 november 1884 liet pastoor Werbrouck tijdens de gemeenteraadszitting een brief voorlezen waarin hij een voorstel tot oplossing van de schoolkwestie deed: *"het behoud van ééne officiële school, en afschaffing van de tweede officiële school, van Veldeghem te weten; daer bij de benaming van eenen katholieken*

onderwijzer in de behoudene officiële school en de aenneming der katholieke kloosterschool op Maria Veldeghem, alwaer de bestuurster op haer genomen zou hebben het last, voor de knechten te deele te onderwijzen, een gediplomeerden leermeester te vragen die ter zelfder tijde het ambt van koster in de kerk van Veldeghem zou uitoefenen."⁽³⁴⁾

Maar dit voorstel werd verworpen, zelfs door twee katholieke raadsleden. Pastoor Werbrouck somt de oppositionele raadsleden zelfs bij name op in zijn Liber Memorialis. *"Alles bleef dan gelijck te voeren: de officiële scholen bleven ledig en de katholieke proppende vol.*"⁽³⁵⁾

Ditzelfde voorstel werd nog eens afgewezen in juni 1885. *"De schoolkwestie bleef dan nog eens als van te voeren, dank aen de onwetendheid of lompe kwaedaerdigheid van de meerderheid der raedsleden.*"⁽³⁶⁾ De meerderheid was toen nochtans katholiek getint.

Op 1 december 1884 verzocht het gemeentebestuur van Zedelgem pastoor Werbrouck het godsdienstonderricht in de gemeentescholen weer te organiseren. Van deze gelegenheid maakte de pastoor gebruik om 1.000 fr en het statuut van aangenomen school (wat nu weer kon) voor de Veldegemse meisjesschool te vragen.

Daarop richtte de burgemeester Adriaens zich tot bisschop Faict om de plaatselijke geestelijkheid tot medewerking aan het godsdienstonderricht in de gemeentescholen aan te zetten.⁽³⁷⁾

Frédéric Modde gaf de strijd echter nog niet op. Op alle mogelijke manieren zette hij zijn ondergeschikten (o.a. pachters van de familie Baratte) verder aan hun kinderen naar de Veldegemse gemeenteschool te sturen. Proost Vercruysse vreesde ook tegenwerking van Frédéric Modde in de kapelraad, bij het nazicht van

de rekeningen van de kerk.⁽³⁸⁾ Maar in december 1886 kon hij toch de bisschop melden dat Frédéric Modde en hijzelf *"op de vergadering onder elkaar spreken als vrienden"* en dat de Moddes *"geen druk meer uitoefenen op hun huurders"*, ook al gaf mevr. Modde toe dat dit laatste gebeurde omdat zij geen huizen onverhuurd wou laten.⁽³⁹⁾

Gustave Delafortry en zijn vrouw werden in november 1886 door bisschop Faict te Brugge ontvangen. Zij hadden er heel wat beloofd. De bisschop vroeg de proost: *"Wat moet er gedaan worden tegenover de officiële onderwijzer? Verdient hij dan geen enkele geloofwaardigheid? Spreek met de pastoor (= A. Werbrouck)"*⁽⁴⁰⁾

Ook Clémence Hatse (= mevr. Modde) had een audiëntie gekregen bij de bisschop aan wie zij nijdig had meegedeeld dat de proost hun dienstmeid in de biechtstoel had aangezet haar post te verlaten. Mevr. Modde scheen de vroegere houding van haar man nu enigszins af te keuren en zelf een betere houding aan te nemen, wat de bisschop erg beviel. Hij vroeg dan ook extra-uitleg aan de proost over deze zaak met omzeiling van het biechtgeheim.⁽⁴¹⁾

Het antwoord van Fr. Vercruyse is merkwaardig. Blijkbaar ruikt hij nu de overwinning, na 7 jaar strijd. De Moddes schildert hij als trotse boeren die niet tot nederige onderwerping in staat zijn. Gustave Delafortry moet blijkbaar een pion op het schaakspel van Frédéric Modde blijven, alhoewel hij heel zwakke momenten kent⁽⁴²⁾. Je zou het voor minder als je als onderwijzer aan een gemeenteschool in het Sint-Gregoriusblad van het bisdom berichten leest dat de bevolking het beu wordt te betalen voor die luilakken van onderwijzers zonder leerlingen. Het respect voor jezelf moet wel helemaal verdwijnen als je onder ogen krijgt dat *"op het grootste deel der gemeenten gij scholen ziet lijk kasteelen waarin een schoolmeester als heere op zijn gemak renteniert."*⁽⁴³⁾

De stellingen blijven na 7 jaar bezet. De protagonisten van de schooloorlog zijn wel wat ouder geworden en hun koppigheid wat afgezwakt.

De afloop van de schoolstrijd te Veldegem.

Pas in 1890-1891 evolueerde de Veldegemse schoolstrijd in positieve zin. Onderwijzer Gustaaf Deketelaere werd op 12 december 1890 uit zijn ambt aan de Zedelgemse gemeenteschool ontzet⁽⁴⁴⁾ en vervangen door Gustave Delafortry.

In Veldegem nam Jules Janssens de plaats van Delafortry in als onderwijzer én als koster, ook al moest hij nog een eindexamen afleggen aan de Torhoutse kostersschool. Jules Janssens was afkomstig van Sint-Andries en zou een even merkwaardige, historische figuur van Veldegem worden als Frédéric Modde.

Alle jongens keerden nu terug naar de gemeenteschool zodat algauw, in 1895, een tweede onderwijzer aangesteld kon worden: Louis-Arthur Janssens, broer van Jules.

De Veldegemse onderwijspionier Gustave Delafortry stierf, moegestreden, in 1893.

In Veldegem brak nu een bloeiende periode voor de gemeentelijke lagere jongensschool aan. Twee onderwijzers stonden voor 130 leerlingen!

Dat de Veldegemse gemeenteschool vandaag de enige overblijvende is, bewijst dat ze versterkt uit de schoolstrijd is gekomen **en het vertrouwen van de gemeentelijke overheid bleef krijgen.** In Zedelgem woedde de schoolstrijd nog voort tot diep in de 20ste eeuw.

Besluit.

In de onderwijshervormingen van 1879 zaten nochtans enkele goede ideeën om de kwaliteit van het lager onderwijs te verbeteren. Plaatselijke toestanden maakten de schoolstrijd in Veldegem echter zo verbeterd en langdurig: de verkiezingen in 1878 van een liberaal gemeentebestuur dat de nieuwe liberale onderwijswet met volle overgave steunde. De tegengestelde (beroeps) belangen van de hoofdrolspelers proost Vercruysse en pastoor Werbrouck (gesteund door het bisdom) tegenover koster-onderwijzer Gustave Delafortry en zijn schoonbroer Frédéric Modde (gesteund door het liberale gemeentebestuur en de liberale grootgrondbezitters Muscar - Baratte).

Maar als onderwijs de inzet wordt van een politieke strijd, moeten alle partijen pluimen laten. Spijtig dat het kind van de rekening hierbij heel vaak de leerling is.

Bijlagen:

1. Brief van Frédéric Modde aan pastoor Werbrouck.

Eerwaarde Heer,

Ik neem de vrijheid u eenige woorden toe te sturen om u te laten weten dat wij zondag hebben het bezoek gehad van den Heer Proost van St. Marie-Veldegem, wij hebben hem geheel wel aenveerdt maar geensins overeengekomen als wanneer ik vraegde aen Mijnheer den Proost, waer voor hij ons de Heile Communie heeft geweigerd kan hij ons geen beduide antwoord geven, en Mijnheer, durf nog zeggen gelijk hij zeide voor die tegenkomst dat wij gehad hebben, dat wij Judassen waren en dat wij recht na de hel zullen gaen indien wij sterfden, ik vind, Waarden Heer zulke redens geheel aardig. Ik heb gezegt aen Mijnheer den Proost dat wij op zulke wijze nooit meer konden overeenkomen.

Ik heb d'eer Waarde Heer u met achting en eerbied te groeten.

*Uwen dienaar
Frederik Modde
24-12-1879*

2. Feestmaal bij de installatie van burgemeester de Vrière.
Het was "een banket, alwaer het puik der liberalen van Brugge en elders tegenwoordig was. Dit banket wierd geopend bij inschrijving. De heeren geestelijken schreven ook in. Want men meende eens goed in het banket den zegepraal te vieren van het liberalismus in Zedelghem", schreef pastoor Werbrouck in het Liber Memorialis van de parochie Zedelgem. Voor zijn inhuldiging liet C. de Vrière 800 fr. uittrekken op de begroting, het dubbele van het bedrag van de inhuldiging van pastoor Werbrouck in 1878. (Volgende bladzijde: menu van het banket)

3. Brief van proost Vercurysse aan pastoor Werbrouck d.d. 26.11.1884
(eerste bladzijde).

Verwaarde Heer Gastet,

Ik heb gisteren avond het bezoek ontfangen
van Gustave Delefortrey en heb hem getracht
op zijn gezicht te stellen. Ik toonde hem myn
voldoening te zien dat hy zich tot byne geestelyke
O.V.O.-heid wande; ik weet dat gy katolisch dykt
en altyd geweest hebt, ~~ik~~ want ik heb u
heb nooit anders gewaert. Gy hebt het ongeluk
gekend omringel te byn door liberalen, hy zegde
daerop niets. Welnu, in gerien uwe mynigelyke
omstandigheid en ook de de van Marian Vel-
dighen wien's kerk van Kuster bewoont is, en veel
onregelmatigheid in de oefening is god dierst
veroorloekt, kan ik u raad opveldeke om
den gesden raad van Myrkeer de Gaster te vely-
te water; aan het wands bestaen kon breed-
ghen, byn ^{uwe} waektgeld te vragen en ^{den} dat byn goed
voorsoren en Mondegren vankulle
kandae te worden, hutoe opperkerke, hoe lufft,
lyth en tervens ook byn voorsoren, voors byn soom.

Bronnen:

- (1) Voor een beschrijving van de schoolstrijd in Zedelgem: zie de artikelen van Patrick Arnou en Herman Vanderpe over "Meester Vanderpe" in ZILLEGHEM, 1986, 7de jg., nr.3 en nr. 4.
- (2) B(isschoppelijk) A(rchief) B(rugge): B 365bis, Beschrijving van de schoolstrijd in elke parochie, 1879.
- (3) LUYKX Th., Politieke geschiedenis van België, Brussel-Amsterdam, 1964, Elsevier, p. 92-93.
- (4) LUYKX Th., o.c., p. 93 en p. 180-184.
- (5) LERMYTE J.M., Voor de ziel van het kind. De schoolstrijd in het klerikale arrondissement Roeselare 1878-1887, Brugge, 1985, West-vlaams Verbond van kringen voor heemkunde, p. 26.
- (6) LERMYTE J.M., o.c. p. 28.
- (7) LERMYTE J.M., o.c. p. 28.
- (8) Jules Boyaval, geb. in Krotrijk in 1814. Wordt in 1846 liberaal gemeenteraadslid van Brugge en in 1854-1876 burgemeester van de stad. Met meerderheid van 1 stem (1472) werd hij in juni 1878 tot senator verkozen, ten nadele van de bekende katholiek Leo van Ockerhout.
- (9) Gezamenlijke herderlijke brief van de Belgische bisschoppen van 7 december 1878, van 30 januari 1879 en van 12 juni 1879.
- (10) Protestmeetings in het Houtland:
 - (a) Torhout, 23-03-1879 1200 aanw.
sprekers: ridder Ruzette, adv. Verriest
 - (b) Ruddervoorde, 06-04-1879 2500 aanw.
sprekers: E. van Outryve, Alb. Kervyn, Beyaert
 - (c) Loppem: 06-04-1879
sprekers: dr. Vansteenkiste, E.H. Callebert
 - (d) Aartrijke: 20-06-1879
sprekers: Ad. Claeys, Alb. Kervyn.
- (11) G.A.Z., Z 861.201: Brief van arrondissementscommissaris Vandebulcke aan de gemeente Zedelgem dd. 11-04-1864.
- (12) G.A.Z., Z 861.201: Brief van C.L. Tanghe aan de gemeente Zedelgem dd. 15-02-1864.
- (13) G.A.Z., Z 861.201: Akte verleden door notaris Jos. Vander Hofstadt in Brugge op 04-04-1865.
- (14) Delaforty Gustave: ° Beerst, 19-10-1834; in 1853 gediplomeerd aan de Torhoutse normaalschool; was eerst hulponderwijzer te Beerst; huwde op 27-11-1867 met Juliana Hatse (schoonzuster van Frederic Modde; ° 27-10-1831); 1 zoon: Emile, ° 17-09-1868.
- (15) G.A.Z., Z 861.201: Brief aan de gemeentesecretaris Michot dd. 16-11-

1865.

- (16) G.A.Z.: Z 861.201: Brief van Delafortry aan de gemeentesecretaris Michot d.d. 22-11-1865.
- (17) G.A.Z.: Z 861.201.
- (18) Zie (2).
- (19) Stamboom Familie Modde (opgemaakt door kan. A. Modde(+) en vriendelijk bezorgd door Marcel Modde-Vandaele):

Modde Pierre x Docus Cornelia

Modde Joannes x De Coyere Joanna
°Westdorpe, 1744 °Waterland-Oudeman, 13-02-1755
+Waterland-Oudeman, 10-09-1812 +Waterland-Oudeman, 12 Vendémiaire (1804?)

Modde Maria-Theresia x Petrus Eerebout
°Waterland-Oudeman, 13-02-1782 (geen gegevens)
+Gesticht van Loppem, 17-08-1864

Modde Frédéric x Hatse Clémence
°Brugge, 10-10-1814 °Zedelgem, 17-08-1838
+Torhout, 29-08-1903 +Veldegem, 22-06-1905

Achille Idalia Leopoldine Philippe Gustave Helena Elodia

Leon Idalia

Frederic Modde was ook de eerste kapelmeester van de proosdij Veld-egem. Eén van de bezigheden van Frederic Modde was het toezicht op de onroerende goederen van de familie Muscar en later Baratte. Zo organiseerde hij vendities van vlas; aardappelen, sparren, gordingen... In 1878 werd Modde liberaal gemeenteraadslid onder burgemeester C. de Vrière en van 1882 tot 1884 schepen.

Philippe van Iseghem (+1852) bezat in het Veld 98 ha grond, gekocht als zwart goed in de Franse tijd. Zijn erfgenamen waren Adèle Muscar (+1864), Florentine Muscar (wed. dr. de Mersseman en +1879) en Adolphe Muscar uit Antwerpen. Zij waren de kinderen van de beruchte Franse plaatscommandant van Oostende, Arnould Muscar, gehuwd met de Oostendse Isabelle van Iseghem. De Veldegemse bezittingen zouden later overgaan naar de dochter en schoonzoon van mevr. de Mersseman: het gezin Baratte. Rond de eeuwwisseling werden gronden verkocht. Zie ook gedenkplaten in de Veldegemse kerk.

- (20) Over burgemeester C. de Vrière: zie: ARNOU P., De Zedelgemse burgemeesters van 1830 tot nu, in: ZEDELGEM 900 JAAR, Zedelgem, 1989, uitg. Heemk. Kring Pastoor Ronse.
- (21) Een kleine 25 % van de onderwijzers van de lagere gemeentescholen zette in West-Vlaanderen de stap naar het vrij onderwijs (periode 1879-1881). Dat was een 8% hoger dan het nationale gemiddelde. Zie LERMYTE J.M., o.c. p. 87.
- (22) Liber Memorialis Dermaut (pastorie Veldegem)
Op 2 oktober 1879 meldde de proost van Veldegem aan het bisdom dat burg. Baratte geen grond wilde schenken voor de bouw van een supplementair klaslokaal in de meisjesschool.
- (23) Brief van proost Vercruysse aan Mgr. Faict d.d. 02-10-1879.
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (24) Brief van proost Vercruysse aan het bisdom d.d. 13-10-1879.
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (25) Kopie van brief aan burgemeester Baratte de Templeuve uit Tourcoing d.d. 13-10-1879
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (26) Beschrijving van de schoolstrijd in elke parochie, 1879.
B.A.B., B 365 bis
- (27) Brief van Baratte aan proost Vercruysse d.d. 17-10-1879.
(fout gedateerd, gezien de weigering van communie op Allerheiligen!)
- (28) Brief van Fréd. Modde aan pastoor Werbrouck van Zedelgem d.d. 24-12-1879. B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (29) Brief van het bisdom aan burgemeester de Vrière d.d. 26-11-1879.
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (30) Brief van pastoor Werbrouck aan bisschop Faict d.d. 14-12-1879.
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (31) Liber Memorialis Dermaut (pastorie Veldegem) p. 17.
- (32) Brief van proost Vercruysse aan pastoor Werbrouck d.d. 26-11-1884.
B.A.B. F 421 Parochie Zedelgem.

- (33) Zie nr (32)
- (34) Liber Memorialis parochiae Zedelghem.
- (35) ibidem.
- (36) ibidem.
- (37) Brief van burg. Adriaens aan bisschop Faict d.d. 19-12-1884.
B.A.B., F 421 Parochie Zedelgem.
- (38) Latijnse brief van proost Vercruysse aan bisschop Faict d.d. 11-12-1886.
B.A.B. F 421 Parochie Zedelgem. - Hartelijk dank aan lic. Erik Lecomte
(Torhout) voor de vertaling van de brief.
- (40) Latijnse brief van bisschop Faict aan proost Vercruysse d.d. 24-11-1886.
B.A.B., F421 Parochie Zedelgem.
- (41) Latijnse brief van bisschop Faict aan proost Vercruysse d.d. 09-12-1886.
B.A.B. F 421 Parochie Zedelgem.
- (42) Latijnse brief van proost Vercruysse aan bisschop Faict d.d. 11-12-1886.
Zie (38).
- (43) St.-Gregoriusbode, 2de jaargang nr 47.
- (44) RONSE FR., De geschiedenis van Zedelgem en Veldegem, Heemk.
Kring pastoor Ronse, Zedelgem, 1979, p. 61.

EEN NIEUW GEMEENTEHUIS IN HET OUDE KOSTERSHUIS (1939-40)

Patrick ARNOU

(Vervolg van 15de jg.blz. 120)

Problemen.

Hiermee was de kous echter nog niet af...

De aankoop diende nog goedgekeurd te worden door de Bestendige Deputatie, en hiervoor was o.a. een openbaar onderzoek en een schatting door de ontvanger van het kantoor erfenisrechten Noord te Brugge noodzakelijk.

Het openbaar onderzoek gaf geen problemen en kon op 12 januari 1940 afgesloten worden zonder dat door enige inwoner opmerkingen of bezwaren waren gemaakt.

De schatting gaf echter meer problemen.

De ontvanger Butin kwam het pand bezoeken en schatte het slechts op 32.000 fr. Volgens de ontvanger waren de gebouwen zonder enige waarde en kwam enkel de grond in aanmerking voor waardering.

Dit was nogal pijnlijk, nu het gemeentebestuur met de eigenaar een prijs van 38.000 fr overeengekomen was en er kon gevreesd worden dat de hogere overheid een aankoop tegen die prijs niet zou goedkeuren, nu deze merkelijk boven de geschatte waarde van het goed bleek te liggen.

De ontvanger liet wel deurtje open door te stellen dat de eigendom wegens zijn voordelige ligging in het centrum van de gemeente misschien ook wel een bijkomende waarde kon hebben, maar hiermee had hij bij zijn schatting geen rekening gehouden.

Het gemeentebestuur besloot het erop te wagen en diende op 24 februari 1940 het ganse dossier in bij het provinciebestuur.

Prompt kwam echter vanwege de gouverneur de vraag waarom de gemeente voor het pand 6.000 fr meer gaf dan zijn geschatte waarde. Ook wilde de gouverneur weten hoe de gemeente deze aankoop zou betalen.

De gemeente haastte zich te antwoorden dat:

- er zeker geen enkel lid van het gemeentebestuur rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken was bij de verkoop;
- de hogere prijs dan de schatting werd verantwoord door het feit dat er toch gebouwen op de grond stonden, die volgens de gemeente niet als waardeloos konden worden beschouwd en verder de bijzondere ligging op de dorpsplaats ook een hogere vergoeding waard was. De bouwgrond had aldaar volgens de gemeente een waarde van 80 tot 95 fr per m², zoals gebleken was uit recente verkopen.

Ook werd erop gewezen dat men de gemeentelijke administratie zo vlug mogelijk weg wilde halen uit de herberg, waar ze op dat ogenblik nog steeds was gevestigd.

Voor het betalen van de aankoop zou de gemeente ofwel een lening aangaan bij een privaat persoon, ofwel een som van 48.467, 83 fr gebruiken die nog aan de gemeente gestort diende te worden door het ministerie van openbaar onderwijs.

Hiermee was echter geenszins alles gezegd, want reeds op 23 maart 1940 liet de gouverneur weten dat hij een bijkomende

schatting wilde van de gebouwen staande op het aan te kopen goed.

Verder werd opgemerkt dat het tegoed van het ministerie van openbaar onderwijs niet voor de aankoop van een gemeentehuis kon worden aangewend. De gouverneur wilde ingeval van private lening ook het akkoord zien van de geldschietter, die zich bereid verklaarde de nodige financiële middelen aan de gemeente te lenen.

De gemeente vroeg dus noodgedwongen aan de ontvanger Butin om zijn schattingsverslag aan te vullen met de waarde van de gebouwen, waarbij gesuggereerd werd deze op 6.000 fr te schatten, zodat alle problemen van de baan waren.

De ontvanger moest echter van geen liefde weten en liet per kerende weten dat hij aan zijn verslag niets zou veranderen.

De gemeente stuurde het dossier dan maar terug naar de provincie en verwees daarbij nogmaals naar de vroeger door haar aangegeven redenen waarom het eigendom de overeengekomen 38.000 fr wel waard was.

De gouverneur blijkt deze redenen uiteindelijk ook aanvaard te hebben, want hieromtrent werden geen verdere opmerkingen meer gemaakt. Wel bleef er nog de financiering, waarvoor een oplossing diende gezocht te worden en waaromtrent door de provincie nog werd aangedrongen om verder nieuws in een brief van 18 april 1940.

Enige dagen later brak de tweede wereldoorlog uit en waren er uiteraard andere zorgen aan de orde...

Toch zien we dat de gemeente reeds in juli 1940 de zaak opnieuw opneemt en via een begrotingswijziging uiteindelijk ook het pro-

bleem van de nodige financies kan oplossen.

Intussen was de verkoper Aimé Vyncke bijzonder ongeduldig geworden. Hij gaf zich blijkbaar geen rekenschap van de moeilijkheden die de gemeente diende te overwinnen om zijn pand te kunnen aankopen aan een hogere prijs dan de officiële schatting. Voortdurend stuurde hij brieven ter herinnering, waarin hij zich erover beklaagde dat de zaak niet vooruit ging en erop wees dat het geld hem in de gegeven oorlogsomstandigheden goed van pas zou komen.

Allicht om hem te kalmeren gaf de burgemeester hem zelf de raad intresten op te eisen...

Zulks viel uiteraard niet in dovemansoren en uiteraard vorderde Aimé Vyncke intresten op, die hem trouwens door de gemeente ook later werden uitbetaald.

Uiteindelijk kon de aankoopakte dan toch verleden worden.

Aimé Vyncke vroeg of dit op een zondag kon gebeuren. Hij was intussen immers benoemd tot regent aan de rijksmiddelbare jongensschool te Geraardsbergen, en hij kon daar alleen 's zondags weg.

Aan zijn verzoek werd gevolg gegeven en op zondag 20 oktober 1940 om 11 uur werd de aankoopakte door alle partijen ondertekend. De koopprijs werd betaald en de gemeente werd hiermee dus eigenaar van het huisje.

Het nieuwe gemeentehuis operationeel.

In een ijltempo werd nu overgegaan tot de verhuis van de gemeentelijke administratie naar het nieuw aangekocht huisje. Dit werd in een week geregeld, zodat op maandag 28 oktober 1940 het publiek kon worden ontvangen in het nieuwe gemeentehuis, waar de

volledige administratie, de ravitaillering inbegrepen, was ondergebracht.

De vroegere winkelruimte werd ingericht als bureau, waar alle administratief werk plaatsvond en ook de raadszittingen plaatsgrepen. Men zat daar vrij benepen gezien het ging om een kamer van ongeveer 4 bij 5 meter.

De vroegere woonruimte werd het bureau van de burgemeester. Op de voorgevel werd in grote zwarte letters de vermelding "Gemeentehuis" aangebracht.

Alvorens de administratie in het nieuwe gemeentehuis haar intrek nam, moest er wel nog voor elektriciteit worden gezorgd. De vroegere huurder, Edmond Ongenaede, had destijds op zijn eigen kosten wel elektriciteitsleidingen in het huisje laten installeren, maar op het einde van de huur wilde de eigenaar Vyncke deze niet overnemen. Wel gaf Aimé Vyncke zijn vroegere huurder toelating om de leidingen terug los te maken en mee te nemen...

Ingevolge deze verkoop van het derde huisje aan de gemeente verdween voor de bewoners van de twee andere lage huisjes ook het recht om zich nog via de poort van de woning "De-snick" naar hun eigen achter-erf te gaan. Dit was trouwens ook onmogelijk geworden, gezien tussen hun erf en de woning "Desnick" nu het eigendom van de gemeente kwam te liggen. De doorgang die was voorzien in de scheiding tussen de woning "Desnick" en de erven van de kleine huisjes werd dan ook dicht gemaakt.

Hiermee was de inrichting van het nieuwe gemeentehuis rond en sluit ons dossier uit het gemeentearchief af.

Alleen is er nog een laatste brief van 23 maart 1941 waarin Gaston Cools (zoon van de Zedelgemse gemeenteontvanger August Cools en verzekeringsmakelaar te Brugge) uiteenzet dat de door de gemeente aangekochte woning voorheen via zijn kantoor bij

O.M.O.B. verzekerd was tegen brand en hij vraagt of de gemeente deze verzekering verder zou willen zetten. Hij voegt eraan toe: "Zooals gij het weet is de premie onbeduidend"...

Hoe het verder zou aflopen...

Tijdens de ganse oorlog bleef de gemeenteadministratie in het derde kleine huisje gevestigd. Er was toen zeker geen geld om aan nieuwbouw te denken.

Het gebouwtje bleek gaandeweg wel te klein om ook de steeds groeiende diensten van de ravitaillering te blijven huisvesten, zodat deze werden overgebracht naar de ietwat verder gelegen zaal van Jules Verkeyn-Hatse (nu feestzaal Memling).

Na de oorlog kwam burgemeester Lievens aan de macht, die terzake grootsere plannen ontvouwde.

Er werd een nieuw plan van aanleg opgemaakt voor het centrum van Zedelgem dat werd goedgekeurd bij Besluit van de Regent van 31 mei 1949.

Dit plan van aanleg voorzag dat op de plaats van de lage huisjes en van de woning "Desnick" een nieuwe straat (naar een achterliggend marktplein) en een nieuw gemeentehuis zou komen.

De beslissing tot het verwerven van al deze eigendommen door de gemeente werd genomen in de gemeenteraad van 28 september 1950.

Intussen was na de dood van Adolf Devlieghere het eerste kleine huisje op 20 november 1947 reeds verkocht door Aimé Vyncke aan buurman Oscar Hatse, die zijn eigendom in die richting wilde uitbreiden. Deze uitbreidingsplannen kwamen dus in concurrentie

met de plannen van het gemeentebestuur om aldaar de geplande nieuwe straat te leggen.

Een compromis werd voorgesteld, waarbij Oscar Hatse een gedeelte van de grond van het kleine huisje behield om zijn eigendom uit te breiden, en een ander deel door de gemeente werd verworven voor de nieuwe straat.

over dit principe geraakte men het eens, maar niet over de prijs. Pas na een onteigeningsprocedure met waardebepaling door het Vredegerecht, kon deze kwestie worden geregeld.

Het gemeentebestuur had intussen ook de middelste lage woning van de familie Vyncke verworven, alsook de later gebouwde woning met verdieping bewoond door de familie Desnick. Mevrouw Desnick was intussen overleden op 24 mei 1945 en de Heer Desnick overleed te Zedelgem op 24 oktober 1950. De inwonende meid, Leonie De Putter, die iedereen had overleefd, verliet in oktober 1951 de woning.

Bij de daaropvolgende uitvoering door de gemeente van het project voor het nieuwe centrum, werd in eerste instantie het in 1940 aangekochte gemeentehuis gesloopt (dus het vroegere lage huisje), zodat men toegang kreeg tot de erachter gelegen gronden.

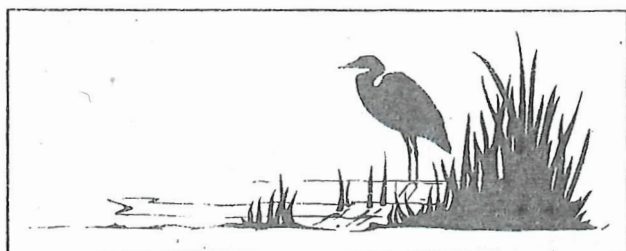
Om dit mogelijk te maken werd de gemeentelijke administratie overgebracht naar het middelste lage huisje (vroeger bewoond door René Misseeuw), terwijl de gemeenteraad voorlopig zetelde op de eerste verdieping van de vroegere woning "Desnick".

In tweede orde werd dan de woning "Desnick" gesloopt, waarna hier het nieuwe gemeentehuis werd opgetrokken.

De administratie werd dan overgebracht naar dit nieuwe gemeentehuis en pas dan werd het geboortehuis van Pater Amaat

Vyncke ook gesloopt en kwam er plaats voor de nieuwe straat die naar het aan te leggen marktplein zou leiden.

Maar dit alles is weer een verhaal apart...

BIBLIOGRAFIE E.H. JULES POLLET

V. Deceuninck

(Aanvulling - zie 15de jg. nr.4)

Landbouwverenigingen te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1989, 4de jg., nr 14,
p. 12-13.

Eigenaars en pachters te Aartrijke in 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1989, 4de jg., nr 15,
p. 7-10

Landbewinning te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1989, 4de jg., nr 16,
p. 7-11

Veeteelt te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1989, 4de jg., nr 17,
p. 5-8

Over bedrijfskapitaal en bedrijfsgebouwen van de Aartrijkse boer omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1990, 5de jg. nr. 18,
p. 4-6

Woning, voeding, kleding van de Aartrijkse boer omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1990, 5de jg., nr 19,
p. 8-11

Werk en verzet van de Aartrijkse landbouwer omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1990, 5de jg., nr 20,
p. 3-5

De godsdienstigheid van de boerenbevolking te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1991, 6de jg., nr 21,
p. 6-7

Het gedrag van de Aartrijkse boer omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1991, 6de jg., nr. 22,
p. 8-9

Knechten en meiden op de Aartrijkse hoeven omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1991, 6de jg., nr. 23,
p. 4-5

Landbouwarbeid(st)ers te Aartrijke omstreeks 1908 - hun werk -
hun loon - hun voeding.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1991, 6de jg., nr. 24,
p. 6-8

De landbouwwerkman te Aartrijke omstreeks 1908, zijn woonst
en zijn erf.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1992, 7de jg., nr 25, p.
7-8

Werkgelegenheid in de landbouw te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1992, 7de jg., nr 26,
p. 5-6

Werk en verzet van de landbouwarbeider te Aartrijke omstreeks
1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden, Aartrijke, Aartrijke, 1992, 7de jg., nr 27,
p. 10-11

Iets over de geestelijke en stoffelijke toestand der Aartrijkse
landbouwarbeiders omstreeks 1908

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1992, 7de jg., nr 28,
p. 7-8

Het gezinsbudget van een landbouwarbeider te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1993, 8ste jg., nr. 29,
p. 7-8

Uitwijking en verhuizing bij de landelijke bevolking te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1993, 8ste jg., nr. 30,
p. 6-7

Boerenbevolking en lager onderwijs te Aartrijke omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1993, 8ste jg., nr 31,
p. 6-7

Aartrijkse boerenbevolking en voortgezet onderwijs omstreeks 1908.

in: GILDEBLAD, Landelijke Gilden Aartrijke, Aartrijke, 1993, 8ste jg., nr. 32,
p. 10-11

Met dank aan dhr. U. Naert die ons op het spoor bracht van deze publikaties.